

JAARVERSLAG 2009

1. Inleiding

De ISOK is een samenwerkingsverband van de Protestantse Kerk in Nederland en het Rooms Katholiek Kerkgenootschap

Zij is voortgekomen uit het Nederlands Instituut voor Kerkmuziek (NIK) te Utrecht.

Het doel van de ISOK is ervoor zorg te dragen dat de hiervoor genoemde participerende kerken in de toekomst kunnen blijven beschikken over goed opgeleide professionele kerkmusici.

2. Interne organisatie

2.1. Verantwoording

De ISOK legt verantwoording af aan haar opdrachtgevers, de Beleidssector Liturgie voor de Rooms-katholieke Kerk; voor de PKN het Dienstencentrum van de PKN. Vanaf 2009 overlegt de ISOK haar jaarstukken niet meer aan het skanfonds, omdat de R.-K. Kerk de ISOK weer uit eigen middelen financiert.

De leiding van de participerende kerken werd vertegenwoordigd door Mgr. magister dr. J. Hermans, secretaris van de Nationale Raad voor Liturgie (NRL), en de heer H. Hogendoorn, hoofd Protestants Centrum Toerusting en Educatie.

2.2. Bestuurssamenstelling

Per 31 december 2009 bestaat het bestuur van de ISOK, dat statutair uit 7 leden moet bestaan, uit de volgende personen:

- de heer Mr. R.J. van der Kluit, voorzitter en benoemd door de participerende kerken.
- de heer C. Mijderwijk, penningmeester. Afgevaardigde namens de Protestantse Kerk in Nederland.
- de heer T.H.G. Menting, secretaris. Afgevaardigde namens de Rooms-katholieke Kerk.
- de heer J.W. Ruessink, algemeen lid en afgevaardigde namens de Protestantse Kerk in Nederland.
- de heer E. Wagter, algemeen lid en afgevaardigde namens de Rooms-katholieke Kerk.
- de heer J.A.M. Felix, algemeen lid en afgevaardigde namens de Rooms-katholieke Kerk.
- de heer C.B. Winter, algemeen lid en afgevaardigde namens de Protestantse Kerk in Nederland.

De ambtelijk secretaris, de heer M.A. Schaap, is voor 20 uur per week in dienst van de ISOK. De ambtelijk secretaris is gehuisvest in het Protestants Landelijk Dienstencentrum (PLD) te Utrecht. Medio juni verhuisde de ISOK intern van kamer 118 naar kamer 068.

2.3. Vergaderingen

Naast veelvuldig bilateraal overleg, vergaderde het dagelijks bestuur van de ISOK in 2009 twee maal. Ook het algemeen bestuur vergaderde twee maal. Overleg met de participerende kerken vond in 2009 plaats in juni zonder vertegenwoordiger namens de r.-k. kerk.

3. Beleid van de ISOK

3.1. Beleidsplan 2008-2010

De ISOK werkt projectmatig.

Binnen de taakstelling van de ISOK zijn twee soorten projecten te onderscheiden:

- a. (opeenvolging van) projecten die samen de doorlopende/permanente kernactiviteiten van de ISOK vormen. Deze worden betaald uit de jaarlijkse bijdragen van de participerende kerkgenootschappen;
- b. Projecten in dienst van en rond de feitelijke kernactiviteiten van de ISOK. Deze worden betaald uit middelen die van anderen dan de participerende kerkgenootschappen afkomstig zijn.

3.2. Beleidslijnen en beleidsuitvoering in 2009

In het jaar 2008 onderzocht de ISOK de levensvatbaarheid van de opleidingen kerkmuziek in Nederland. Het richtte zich op studentenaantallen, de kwaliteit en de medewerking van het docententeam en de medewerking van het management van de instelling. De resultaten van het onderzoek waren voor de ISOK aanleiding om in januari 2009 contact te zoeken met de Directeur Generaal Hoger Onderwijs van het ministerie van OCW.

3.3. De ISOK in overleg met OCW

De aanleiding voor de ISOK om met OCW in gesprek te gaan betreft:

- een sterk versnipperde opleiding kerkmuziek met veel docenten en een tekort aan studenten;
- een studenteninstroom die jaar na jaar sterk afneemt, terwijl er toch veel arbeidsplaatsen zijn, ook in de nabije toekomst;
- een opleiding tot kerkmusicus die onvoldoende opleidt voor de huidige zich verbredende kerkelijke praktijk.

Naar aanleiding van het overleg dat de ISOK voerde met het ministerie van OCW werd in het zogenaamde 'Netwerkoverleg' van de conservatoria – het regulier overleg tussen conservatoriumdirecties – de vraag voorgelegd welke instituten de kerkmuziekopleiding in de toekomst ter hand willen nemen op de voorwaarden van de ISOK. De voorwaarden van de ISOK betreffen de kwaliteit van de opleiding en een verbreding naar (o.m.) de lichte muziek vanwege de aansluiting op de praktijk van het werkveld. De aanbieders van de studie kerkmuziek dienen gelijke curricula en gelijke eindtermen te formuleren en een ruim stageprogramma op te zetten. Daarnaast dient een bundeling van de opleiding op een gering aantal plaatsen in het land de aanmelding van een substantieel aantal studenten kerkmuziek per locatie te bevorderen.

3.4. Brainstorm

Het voltallige bestuur van de ISOK vergaderde op 6 februari een dag lang over een antwoord op de vraag in welke vorm en met welke inhoud de kerkmuziekopleiding in Nederland een goede toekomst tegemoet kan gaan.

3.5. Beleid t.a.v. de conservatoria

De studie kerkmuziek kent van oudsher twee richtingen:

- Kerkmuziek Kerkelijk Koorleider (studie koordirectie in combinatie met de studie kerkmuziek) en;
- Kerkmuziek Kerkelijk Orgelspel (studie orgel in combinatie met de studie kerkmuziek).

De kerkmuziekstudie vangt aan in het derde studiejaar van het oorspronkelijke hoofdvak ('major' genoemd in het huidige onderwijsstructuur van bachelor en master) en duurt twee jaar in een 'minor' met een omvang van 30 ECTS (European Credit Transfer System; 1 EC staat voor 28 uren; een bachelorstudie duurt 4 jaar en omvat totaal 240 EC, 60 EC per studiejaar). Het is de inzet van de ISOK om de kerkmuziekstudie oecumenisch te maken en een bevoegdheidsverklaring te kunnen afgeven voor beide denominaties.

Opleiding niet adequaat

Naast het feit dat de kerkmuziekopleidingen aan conservatoria naar het oordeel van de ISOK te onzichtbaar zijn, is er geen geldstroom van overheidswege voor de opleiding, telt de opleiding een

marginaal en steeds krimpend aantal studenten versnipperd over 11¹ opleidingen (9 conservatoria, Kreato te Thorn en IDE te Gorinchem) in het land en heeft de opleiding diensgevolge geen enkele uitstraling. Er zijn voor het studiejaar 2009/2010 zeventien studenten kerkmuziek ingeschreven aan alle conservatoria in Nederland inclusief een drietal studenten aan de opleidingsinstituten IDE te Gorinchem en Kreato te Thorn die de zogenaamde 'aanwijzing' kregen van het ministerie om HBO onderwijs te mogen verzorgen o.a. na en naar aanleiding van het afschaffen van de staatsexamens muziek rond 1990.

De ISOK overlegde met de conservatoria over implementatie van de typisch kerkmuzikale vakken in de orgelstudie om twee redenen.

1. Orgelstudenten gaan orgel studeren – uitzonderingen daargelaten – vanuit hun kerkelijke praktijk en blijven doorgaans met de kerk verbonden.
2. Het diploma orgel biedt onvoldoende arbeidsmarktperspectief; het diploma kerkmuziek op zichzelf ook. De beide studies samen bieden wel voldoende arbeidsmarktperspectief.

De ISOK is van mening dat de aantrekkelijkheid van het vak kerkmuziek kan worden vergroot door te komen tot bundeling van het aantal opleidingen. Hierdoor is er meer gelegenheid voor gezamenlijk musiceren, zingen, etc.

Bundeling maakt het mogelijk gericht te werken aan de vertaling van het profiel van de kerkmusicus anno 2009. In onderstaande opsomming is aangegeven welke vakken naar het oordeel van de ISOK thuis horen in de opleiding kerkmuziek:

1. kerkelijk orgelspel (begeleiden / kerkelijk improviseren)
2. cantoraat
3. gemeentezangleiding
4. kinderkoördirectie
5. gregoriaans (directie)
6. lichte muziek
7. compositie
8. liturgie en liturgische spiritualiteit (gemeenteopbouw)
9. hymnologie
10. geschiedenis van de kerkmuziek
11. kerkgeschiedenis
12. stage en hospiteren
13. vergaderen
14. organisatie
15. marketing
16. gemeenschapsopbouw

3.6. Gecommitteerden voor de kerkmuziek

Contactdag gecommitteerden op 3 oktober 2009

De ISOK beraadde zich op het beleid t.a.v. het werk van de gecommitteerden bij examens kerkmuziek en organiseerde daarom een contactdag waar gecommitteerden voor de kerkmuziek en andere deskundigen op het terrein van de opleiding kerkmuziek werden uitgenodigd. Naast uitwisselen van informatie en ervaringen van gecommitteerden, wilde de ISOK in overleg met de aanwezige deskundigen komen tot een aantal criteria/uitgangspunten ten aanzien van de beoordeling van de waarneming tijdens examens kerkmuziek en de terugkoppeling aan de ISOK. Tevens werd de aansluiting van de initiële opleiding op het werkveld besproken. De ISOK peilde de mening van de gecommitteerden om een mogelijk of noodzakelijk vervolg op de initiële opleiding mede gestalte te geven.

De ambtelijk secretaris van de ISOK schreef een notitie ten behoeve van de gecommitteerden voor de kerkmuziek ter bespreking op de contactdag.

¹ Het conservatorium van Amsterdam, CVA, sloot de kerkmuziekafdeling met ingang van het collegejaar 2009-2010.

3.7. Onderwerp kerkmuziek niet in de Synode

Binnen de PKN is het rapport van de Commissie Veerman door de synode in april 2009 kritisch beschouwd. Het rapport stelde o.a. op de gedachte om regionaal samenwerking te entameren en op regionaal niveau zaken te organiseren. De nota die geproduceerd zou worden door het bureau kerkmuziek van de PKN, o.a. in samenwerking met de ISOK, n.a.v. de resultaten van het overleg met de PTU over de kerkmuziek zal niet worden ingebracht bij de synode zoals oorspronkelijk de bedoeling was, omdat het dezelfde beweging richting de regio voorstaat. De mogelijkheden om te komen tot een regiomusicus worden verkend.

3.8. De r.-k. kerk zegt participatie in de ISOK op

De r.-k. kerk heeft het bestuur van de ISOK in een brief van 29 mei 2009 laten weten haar participatie in de ISOK te beëindigen met terugwerkende kracht vanaf 01 januari 2009 wegens geldgebrek. Statutair bepaald zal de ISOK nog met de oorspronkelijke participatie – PKN en r.-k. kerk – functioneren tot 01 januari 2011.

3.9. Rechtspositiereglement r.-k. kerkmusici

In een brief van 27 februari 2009 meldt de Nationale Raad voor Liturgie (NRL) aan de Katholieke Dirigenten- en Organistenvereniging (KDOV) dat de beleidssector liturgie van de r.-k. kerk bezig is met een nieuw rechtspositieregeling voor de r.-k. kerkmusici: dat biedt nieuwe kansen. Een eerste tekst werd ter beoordeling voorgelegd aan de KDOV. Op het amendement van de KDOV is in 2009 niet meer gereageerd door de beleidssector liturgie.

Zowel de ISOK als de instituten die vakkerkmusici opleiden dringen bij de kerken voortdurend aan op de bevordering van de arbeidsmarktrelevantie van het vak kerkmuziek. Het initiatief om te komen tot een nieuwe rechtspositieregeling wordt daarom als een positieve ontwikkeling ervaren.

4. Projecten

4.1. Project: "Studiereis voor kerkmuziekstudenten"

In het najaar van 2009 startten de voorbereidingen voor een studiereis voor kerkmuziekstudenten in april 2010 in samenwerking met het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

4.2. Project: "Herziening website ISOK"

Een goede website is tegenwoordig van groot belang in de communicatie met de achterban. De website van de ISOK krijgt een nieuwe vormgeving en de inhoud wordt ingrijpend gewijzigd volgens de huidige internetnormen. Lezers moeten gemakkelijk en snel hun weg vinden op de website. Ook wordt aandacht besteed aan de 'look & feel' van de site in de vormgeving. De ISOK werkt voor de volle breedte van het kerkmuzikale veld. In een voortdurende beeldwisseling moet de website dat uitstralen.

4.3. Project: "PR communicatieplan"

De plaatselijke kerkenraden/kerkbesturen nemen de kerkmusici in dienst, die onder auspiciën van de ISOK worden opgeleid aan de verschillende vakopleidingen.

Ter voorbereiding van het PR communicatieplan trad de ISOK in contact met kerkbestuurders / kerkenraadsleden. Welke vragen, meningen, visie en (on)mogelijkheden zien zij t.a.v. de kerkmuziek; waarin kan de ISOK behulpzaam zijn? Kloppen de beelden die de ISOK heeft t.a.v. kerkbestuurders feitelijk wel? I.s.m. een extern communicatiedeskundige organiseerde de ISOK in januari 2008 een bijeenkomst in de vorm van een zogenaamde 'focusgroep', waarin 'doorsnee' kerkbestuurders zonder bijzondere affiniteit met kerkmuziek werd gevraagd mee te praten. De ISOK evalueerde de uitkomsten, stelde de vraagstellingen bij en hield op 31 januari 2009 een tweede bijeenkomst met een meer uitgebreide en evenwichtiger samengestelde focusgroep o.l.v. een communicatiedeskundige.

De communicatiedeskundige rapporteerde op 28 mei 2009 aan het bestuur van de ISOK. De ISOK wil in 2010 kerkbestuurders/kerkenraadsleden benaderen n.a.v. de uitkomsten in het rapport.

5. Studentenaantallen studiejaar 2009-2010 aan de afzonderlijke opleidingen kerkmuziek

- **Tilburg (oecumenisch):**

Aantal studenten 2009-2010: geen

- **Amsterdam (oecumenisch)**

Aantal studenten 2009-2010: geen (opleiding gesloten met ingang van studiejaar 2009-2010)

- **Rotterdam (PKN)**

Aantal studenten 2009-2010: 1

- **Utrecht (oecumenisch)**

Aantal studenten 2009-2010: 4 (3 PKN; 1 RK)

- **Den Haag (oecumenisch)**

Aantal studenten 2009-2010: 7 (6 PKN; 1 RK)

- **Enschede (oecumenisch) en Zwolle (PKN) (gefuseerd tot ArtEZ)**

Aantal studenten Zwolle 2009-2010: 1 (PKN)

Aantal studenten Enschede 2009-2010: 1 (PKN)

Naast de reguliere conservatoria spelen ook twee particuliere opleidingsinstituten, IDE (Instituut Dirigenten Educatie te Gorinchem, PKN) en Kreato (Thorn, RK), een bescheiden rol.

Aantal studenten IDE 2009-2010: 1 (PKN)

Aantal studenten Kreato 2009-2010: 2 (RK)

5.1. Studenten afgestudeerd in 2009 aan de afzonderlijke opleidingen kerkmuziek volgens de gegevens van de ISOK.

Bij de examens was namens de ISOK een gecommiteerde voor de kerkmuziek aanwezig

Bart Klijnsmit (PKN), conservatorium Den Haag

Gijs Boelen (PKN), conservatorium Den Haag

Rienk Bakker (PKN), conservatorium Zwolle

Geerten Liefing (PKN), conservatorium Utrecht

Peter Jan de Fijter (PKN), conservatorium Utrecht

Gerben Budding (PKN), conservatorium Utrecht

6. Planning 2010

a. PR Communicatieplan (voortgang)

N.a.v. de rapportage van de communicatiedeskundige aan het bestuur van de ISOK wil de ISOK kerkbestuurders/kerkenraadsleden benaderen met gerichte informatie.

b. Overleg OCW en conservatoria (voortgang)

In 2010 zal de ISOK verdere gesprekken voeren met de conservatoria die de kerkmuziekstudie willen organiseren op de voorwaarden van de ISOK. De ISOK zal het resultaat van de besprekingen voorleggen aan OCW.

c. "Interconservatoriaal overleg" (voortgang)

Nadat duidelijk is welke instituten overblijven voor de opleiding van professionele kerkmusici, zal de ISOK het overleg over de inhoud van het curriculum kerkmuziek en de eindtermen met de docenten voortzetten en afronden.

Utrecht, juni 2010